

OPINIE SEPARATĂ,
expusă în temeiul articolului 27 alin. (5) din Legea cu privire la Curtea
Constituțională nr. 317 din 13 decembrie 1994 și al articolului 67 din Codul
jurisdicției constituționale nr. 502 din 16 iunie 1995

1. Prin Decizia nr. 111 din 12 septembrie 2023 a fost declarată inadmisibilă sesizarea nr. 204a/2023 pentru controlul constituționalității articolului 160 alineatul (2) din Codul electoral, depusă de dna Marina Tauber, deputată în Parlamentul Republicii Moldova.

2. Potrivit autoarei sesizării, la alegerea consiliului local și a primarului nu participă cetățenii cu domiciliul sau reședința temporară înregistrată în unitatea administrativ-teritorială respectivă, dacă înregistrarea a avut loc cu mai puțin de trei luni de la data primului tur de scrutin. În aceste condiții, măsura contestată instituie un tratament diferențiat între, pe de o parte, cetățenii al căror termen de înregistrare a domiciliului/reședinței temporare este mai mic de trei luni până la data primului tur de scrutin și, pe de altă parte, cei al căror termen în discuție depășește trei luni. Autoarea sesizării susține că, potrivit prevederii contestate, cetățenii care și-au schimbat domiciliul în ultimele trei luni până la primul scrutin al alegerilor locale nu vor putea vota nici în circumscripția din care face parte noul domiciliu, nici în cea a domiciliului anterior. Astfel, cetățenii vor fi lipsiți de dreptul de a alege. Așadar, ingerința prevăzută de norma contestată nu este necesară într-o societate democratică (a se vedea DCC nr. 111 din 12 septembrie 2023, §§ 5-8).

3. În raport cu aceste critici de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a reținut că interdicția de a vota la alegerile locale impusă persoanelor care și-au schimbat domiciliul sau reședința temporară în ultimele trei luni anterior datei primului tur de scrutin nu afectează substanța dreptului de vot. Condiția instituită de articolul 160 alin. (2) din Codul electoral urmărește integritatea și corectitudinea desfășurării alegerilor locale (a se vedea DCC nr. 111 din 12 septembrie 2023, § 24).

4. Rețin faptul că, potrivit articolului 38 din Constituție, **voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere**, care au loc în mod periodic, prin **sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani**, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că unul din **elementele esențiale ale statului de drept**, în general, și ale sistemului electoral, în special, îl constituie **dreptul de vot. Realizarea în practică a dreptului de vot al cetățenilor are loc prin participarea la alegerile în Parlament, în autoritățile administrației publice locale**, precum și la referendumuri (a se vedea HCC nr. 15 din 16 iunie 2015, §§ 44, 48).

5. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut în mod constant că **democrația reprezintă un element fundamental al ordinii publice europene și că drepturile subiective garantate de articolul 3 al Protocolului nr. 1, care include dreptul de a vota și dreptul de a candida la alegeri, sunt cruciale pentru stabilirea și pentru menținerea fundamentelor unei democrații coerente și efective, guvernate de preeminența dreptului. În plus, dreptul de vot nu este un privilegiu. În secolul XXI, prezumția într-un stat democratic trebuie să fie în favoarea incluziunii, iar votul universal a devenit un principiu fundamental** (a se

vedea *Karácsony și alții v. Ungaria* [MC], 17 mai 2016, § 141; *Teslenko și alții v. Federația Rusă*, 5 aprilie 2022, § 117; *Kalda v. Estonia*, nr. 2, 6 decembrie 2022, §§ 37-38).

6. Potrivit normei contestate, termenul înregistrării domiciliului sau reședinței temporare nu poate fi mai mic de trei luni până la data primului tur de scrutin. Această prevedere îi **lipsește** pe cetățenii care și-au înregistrat domiciliul/reședința temporară în ultimele trei luni până la primul scrutin al alegerilor locale **de dreptul de a alege primarul și consilierii locali**. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a stabilit că **lipsa înregistrării la domiciliu sau la reședință în Republica Moldova** pe motivul retragerii/anulării sau expirării acesteia **nu poate constitui drept temeii pentru restrângerea exercițiului unor drepturi, inclusiv electorale** (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 29 din 9 decembrie 2014, § 83).

7. Prin urmare, **constat incidența articolului 38 alin. (2) din Constituție** în prezenta cauză. În același timp, rețin faptul că simpla restrângere a unui drept fundamental **nu echivalează cu încălcarea acestui drept**. Din punct de vedere constituțional, **nu sunt permise restrângerile nejustificate ale drepturilor fundamentale**. Caracterul justificat sau nejustificat al unei restrângeri poate fi stabilit după **efectuarea testului de proporționalitate potrivit articolului 54 din Constituție** (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 3 din 14 ianuarie 2021, § 58).

8. În viziunea Curții Europene, deși statele participante la Convenție beneficiază de o marjă de apreciere largă la limitarea exercițiului drepturilor electorale, **limitarea nu trebuie să afecteze însăși esența drepturilor și să le priveze de efectivitate**. De asemenea, limitarea trebuie să urmărească realizarea unui scop legitim și **să utilizeze mijloace care nu sunt disproporționate** (a se vedea *Selahattin Demirtaş v. Turcia*, nr. 2, 22 decembrie 2020, § 387; *Kalda v. Estonia*, nr. 2, 6 decembrie 2022, §§ 39-40). Atunci când are de examinat chestiuni de conformitate cu articolul 3 din Protocolul nr. 1, Curtea Europeană se concentrează, în esență, și pe **verificarea dacă a existat un tratament arbitrar sau o lipsă de proporționalitate** (a se vedea *Ždanoka v. Letonia* [MC], 16 martie 2006, § 115; *Partidul Democrat Unit Rus „Yabloko” și alții v. Federația Rusă*, 8 noiembrie 2016, § 68).

9. În prezenta cauză, Curtea Constituțională a identificat scopul legitim al ingerinței în dreptul la vot (a se vedea DCC nr. 111 din 12 septembrie 2023, §§ 23-24), dar **nu a efectuat testul proporționalității măsurii în discuție**, inclusiv **dacă această măsură generală este sensibilă la circumstanțele particulare**.

10. Așadar, în opinia mea, Curtea Constituțională trebuia **să declare sesizarea admisibilă**, pentru a o **examina în fond** și pentru a verifica dacă **dispozițiile articolului 160 alineatul (2) din Codul electoral încalcă dreptul de vot, garantat de articolul 38 alin. (2) din Constituție, coroborat cu articolul 54 din Constituție**.

Judecător al Curții Constituționale

Serghei ȚURCAN

12 septembrie 2023